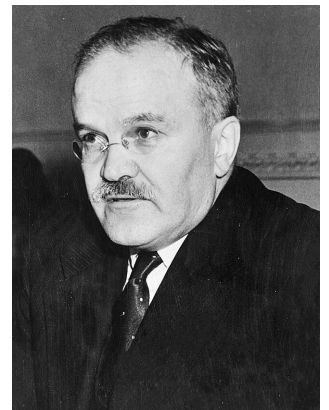
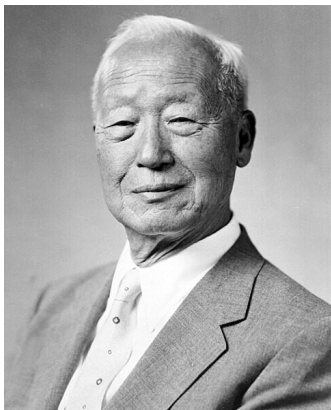
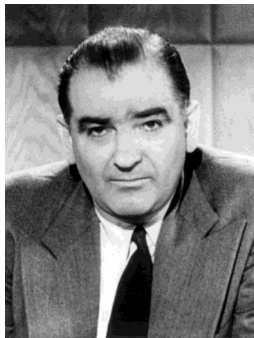

MO7: Počátek studené války

- Poválečné cíle velmocí, spolupráce a spory
- Formování bloků, jejich charakteristika a rozložení
- Ohniska napětí

1) OSOBNOSTI. Poznejte následující osobnosti a zařaďte je do kontextu dějin.

Konrad Adenauer, Clement Attlee, Lavrentij Berija, Dwight D. Eisenhower, Winston Churchill, Kim Ir-sen, George F. Kennan, Douglas MacArthur, George C. Marshall, Joseph McCarthy, Vjačeslav M. Molotov, Juho K. Paasikivi, Julius a Ethel Rosenbergovi, I Sung-man, Josip V. Stalin, Harry S. Truman, Walter Ulbricht

2) POJMY

bipolarita, Brettonwoodský systém, finlandizace, Informbyro, korejská válka, Marshallův plán, mccarthismus, NATO, Německá demokratická republika, OECD, OSN, první berlínská krize, roztržka Tito-Stalin, RVHP, řecká občanská válka, sovětizace, Spolková republika Německo, Stasi, Trizónie, Trumanova doktrína, UNRRA, Varšavská smlouva, železná opona

3) TEXTY. přečtěte si následující texty a odpovězte na otázky.

TEXT 1: Charta OSN

Článek 1

Cíle Spojených národů jsou tyto:

1. zachovati mezinárodní mír a bezpečnost a k tomu cíli podnikati účinná kolektivní opatření, aby se předešlo a odklidila ohrožení míru a byly zkruseny útočné činy neb jiná porušení míru a bylo dosaženo pokojnými prostředky a v shodě se zásadami spravedlnosti a mezinárodního práva úpravy nebo řešení těch mezinárodních sporů neb situací, které by mohly vésti k porušení míru;
2. rozvíjeti mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činiti jiná vhodná opatření na posílení světového míru;
3. uskutečňovati mezinárodní součinnost řešením mezinárodních problémů rázu hospodářského, sociálního, kulturního nebo humanitního a podporováním a posilováním úcty k lidským právům a základním svobodám pro všechny bez rozdílu plemene, pohlaví, jazyka nebo náboženství; a býti střediskem, které by uvádělo v soulad počiny národů při dosahování těchto společných cílů.

Charta OSN. Dostupné z: <https://cs.wikisource.org/wiki/>

- *Zasad'te text do historického kontextu.*

TEXT 2: Projev W. Churchilla na Univerzitě ve Fultonu (5. 3. 1946)

Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu byla přes kontinent spuštěna železná opona. Za touto linií leží všechna hlavní města starých států střední a východní Evropy: Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť a Sofie. Všechna tato vynikající města a jejich obyvatelé se nacházejí v něčem, co musím nazvat sovětskou sférou. Vše je v té či oné formě nejen předmětem sovětského vlivu, ale ve velké míře a mnohých případech také předmětem rostoucích opatření kontroly Moskvy. Pouze Athény - Řecko s jeho nesmrtelnou slávou - mohlo svobodně rozhodnout o své budoucnosti ve volbách pod dohledem Angličanů, Američanů a Francouzů. Polská vláda ovládaná Rusy byla povzbuzena k ohromným a nespravedlivým zásahům vůči Německu. Provádí se masové vyhánění milionů Němců v rozměrech, o nichž se nám ani nesnilo. Komunistické strany, které byly ve všech těchto východních státech Evropy velmi malé, dosáhly postavení a moci, které neodpovídají počtu jejich členů a všude chtějí dosáhnout totalitní kontroly. Téměř ve všech těchto zemích převládají policejní vlády, s výjimkou Československa zde neexistuje pravá demokracie.

Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/projev-w-churchilla-na-univerzite-ve-fulton-5-3-1946/>

- *Zasad'te text do historického kontextu.*
- *Co Churchill má na mysli, když hovoří o „železné oponě“?*

TEXT 3: Washingtonská smlouva (4. dubna 1949)

Článek 1

Smluvní strany se zavazují, jak je uvedeno v Chartě OSN, urovnávat veškeré mezinárodní spory, v nichž mohou být účastny, mírovými prostředky tak, aby nebyl ohrožen mezinárodní mír, bezpečnost a spravedlnost, a zdržet se ve svých mezinárodních vztazích hrozby silou nebo použití síly jakýmkoli způsobem neslučitelným s cíli OSN

Článek 5

Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každá z nich, uplatňující právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty OSN, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v součinnosti s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru. Každý takový útok a veškerá opatření učiněna v jeho důsledku budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.

Dostupné z: <https://www.natoaktual.cz/zpravy/Iwashingtonskasmlouva>

- *Zasad'te projev do historického kontextu—kdo, kdy, kde, proč*

TEXT 4

Juha Paasikivi svým blízkým: „Západní velmoci nám proti Rusku nepomohou. (...) Předpokládám, že se naše země a náš lid budou pevně držet vlastního a severského životního stylu, jakož i své západní demokracie. Nemají-li Rusové v úmyslu nás prostě vyhladit, nevidím žádných důvodů..., abychom nevytvořili modus vivendi, a dokonce dobré vztahy, a neuznávali legitimní zájmy SSSR. Nemůžeme se vzdát naší svobody, národních zvláštností a naší suverenity... Každý jiná politika vede jen k nenávisti a chaosu.“

Juha Paasikivi Sovětům: „Finská zahraniční politika nemůže nikdy jít proti SSSR a jeho zájmům. Musíme mít pevné přátelství a úzké vztahy. To je moje linie. (...) Napadne-li v budoucnosti některá mocnost přes finské území SSSR, bude Finsko s útočníkem bojovat tak dlouho a tak rozhodně, jak jen bude moci.“

Karel DURMAN: *Popely ještě žhavé. Velká politika 1938-1991. Díl I. Válka a nukleární mír 1938-1964.*

- *Zasad'te projev do historického kontextu—kdo, kdy, kde, proč.*

TEXT 5: George F. KENNAN: „Dlouhý telegram“ (22. 2. 1946)

Hlavním posláním americké politiky vůči SSSR musí být dlouhodobé, trpělivé, ale tvrdé a rozhodné zadržování ruských expanzivních tendencí. (...) Oproti hitlerovskému Německu není sovětská moc ani schematická, ani dobrodružná. Nepracuje podle stanovených plánů. Nepodstupuje zbytečná rizika. Je logice rozumu nepřístupná, ale logice moci naopak ve vysoké míře přípustná. Proto se může beze všeho stáhnout—a všeobecně to dělá—pokud někde narazí na silný odpor. Když má tedy protivník dostatek prostředků a prokáže odhodlání je nasadit, zřídka to bude muset udělat. Když bude situace správně využita, nebude muset dojít k žádné nebezpečné zkoušce síly.

- *Kdo byl George Kennan a jakou roli sehrál na začátku studené války?*
- *Jak popisuje sovětskou zahraniční politiku? Jaké jsou její principy a jak se např. liší od nacistického Německa?*

TEXT 6

Reakcí monarchistické athénské vlády na komunistické povstání byla nová vlna teroru, zaměřeného nyní nejen proti komunistům, ale i proti republikánům a liberálům. V situaci, kdy vládnoucí krajní pravici hrozila vojenská porážka, prohlásili Britové, že již dál nemohou hospodářsky unést vojenskou pomoc Řecku. (...) Do hry vstoupily Spojené státy, znepokojené vývojem situace ve východním Středomoří. Američané byli zneklidnění i zvýšeným sovětským zájmem o Turecko a považovali za povinnost postavit hráz komunistické expanzi v této části světa. Po vyhlášení Trumanovy doktríny v březnu 1947 převzali roli ochránců řecké vlády s tím, že se budou podílet na vojenských akcích proti komunistické armádě. Proti pomoci, kterou řeckým povstalcům poskytovaly komunistické vlády v sousedních zemích (zejména Jugoslávie), řecká vláda důrazně protestovala v OSN.

Jiří VYKOUKAL, Bohuslav LITERA, Miroslav TEJCHMAN: *Východ, Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*. Libri, 2000.

- *Proč Britové přestali podporovat řeckou krajní pravici a proč ji začali pomáhat Američané?*
- *Kdo podporoval řecké komunisty?*

TEXT 7

Svébytným rysem hospodářských dějin komunistické východní Evropy je, že vedle uhlí, oceli, továren a sídlišť vyprodukovala počáteční fáze sovětské industrializace navíc ještě groteskní deformace a rozpory v takové míře, že to překonalo i poměry v samotném SSSR. Po založení Rady vzájemné hospodářské pomoci v lednu 1949 byla stanovena pravidla pro obchodování mezi komunistickými státy. Každá země měla bilaterálně obchodovat se Sovětským svazem (...) a v rámci mezinárodního komunistického hospodářského systému dostala přidělený úkol, který musela bez námitek přijmout. Východní Německo, Československo a Maďarsko budou proto do SSSR dodávat hotové průmyslové výrobky (za ceny, které nadiktuje Moskva), zatímco Polsko a Rumunsko se měly specializovat na produkci a export potravin a polotovarů. Sovětský svaz jim za to výměnou bude poskytovat suroviny a paliva. Až na kuriózně převrácený poměr, kdy imperiální metropole vyváží suroviny a kolonie zase dodávají hotové výrobky, je tato struktura obdobou evropské kolonizace zámořských území. A proto také ve východní Evropě, stejně jako tomu bylo u zámořských kolonií, trpěly „domorodé“ ekonomiky deformacemi a malou rozvinutostí. Některým zemím určená pravidla neumožňovala produkovat hotové výrobky, jiným nařizovala nadměrnou produkci určitého druhu zboží (boty v Československu, nákladní auta v Maďarsku) a prodávat je Sovětskému svazu. (...) Bylo naprosto absurdní uplatňovat sovětský model, improvizovaně ozkoušený ve 30. letech ve specifických podmínkách sovětské veleříše s jejími obrovskými vzdálenostmi, nadbytkem surovin a nevyčerpatelnými zásobami levné, nekvalifikované pracovní síly, v malých státech jako je Československo a Maďarsko, jež měly nedostatek surovin, ale kvalifikované průmyslové dělnictvo a dlouhodobě budované mezinárodní trhy pro své výrobky s vysokou přidanou hodnotou.

Tony JUDT. *Poválečná Evropa. Dějiny od roku 1945*.

- *V čem podle autora spočívaly základní chyby ekonomického systému, který v satelitních zemích prosadil koncem 40. let Sovětský svaz?*
- *V čem struktura RVHP připomínala vztah evropského koloniálního centra a zámořské kolonie a v čem se zároveň tento vztah lišil?*

4) UDÁLOSTI. Prostudujte, zasad'te do historického kontextu, interpretujte.

